

Barbara Czuba

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu
barbara.czuba@pansjar.edu.pl <https://orcid.org/0000-0002-7213-5751>

Joanna Ciapała

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu
joanna.ciapala@pansjar.edu.pl <https://orcid.org/0009-0004-8865-9797>

UWARUNKOWANIA BŁĘDÓW RODZICIELSKICH A TRUDNOŚCI WYCHOWAWCZE DZIECI UCZĘSZCZAJĄCYCH NA WARSZTATY ROZWOJU EMOCJONALNEGO Z ELEMENTAMI TUS

DETERMINANTS OF PARENTAL ERRORS AND EDUCATIONAL DIFFICULTIES OF CHILDREN ATTENDING EMOTIONAL DEVELOPMENT WORKSHOPS WITH ELEMENTS OF SOCIAL SKILLS TRAINING

*“Wychowanie bez błędów nie istnieje, nic takiego nie istnieje.
I nie tylko nie istnieje, lecz wręcz nie powinno istnieć.
Rodzice są ludźmi. Popołniają więc błędy i nie wiedzą wszystkiego.
Natomiast odpowiedzialni rodzice nie są mitem.
Przeciwnie.
Dzieci mają prawo do odpowiedzialnych rodziców.
Przyznawanie się do błędów albo niewiedzy
jest prawidłowym zachowaniem ze strony rodziców.
Powinno ono zarazem być uzupełnione przez dążenie
do naprawiania błędów oraz poszukiwania odpowiedzialności”.*
J.G. Woititz

Abstrakt: Praca skupia się na roli rodziców w kształtowaniu rozwoju dzieci poprzez analizę postaw wychowawczych oraz ich wpływu na funkcjonowanie dziecka. Jest to istotne zagadnienie, gdyż proces wychowania ma kluczowy wpływ na kształtowanie osobowości i umiejętności społecznych dzieci, co

może mieć długofalowe konsekwencje dla ich życia dorosłego. Rodzice odgrywają kluczową rolę w przekazywaniu systemu wartości i doświadczeń, które wpływają na rozwój dziecka. Badanie skupia się na identyfikacji błędów wychowawczych popełnianych przez rodziców i ich wpływie na zgłaszane problemy wychowawcze dzieci. W badaniach wykorzystano skalę postaw rodzicielskich opracowaną przez Mieczysława Plopę. Wyniki analizy pozwalają na lepsze zrozumienie związku między postawami rodzicielskimi a trudnościami wychowawczymi dzieci. Praca zawiera również opis metodologii badań własnych, w tym dobór próby badawczej i przebieg badania. Analiza uzyskanych danych pozwoliła na określenie związku pomiędzy postawami rodzicielskimi a problemami wychowawczymi dzieci. Wnioski z pracy mają praktyczne zastosowanie i mogą być wykorzystane do wsparcia rodziców w pełnieniu ich roli w procesie wychowania. Praca ma również na celu zachęcenie rodziców do refleksji nad własnymi postawami wychowawczymi i podejmowania ewentualnych zmian w celu wspierania prawidłowego rozwoju ich dzieci.

Słowa kluczowe: trudności wychowawcze, błąd rodzicielski, rozwój emocjonalny dzieci, trening Umiejętności Społecznych (TUS)

Abstract: This work focuses on the role of parents in shaping children's development through the analysis of parenting attitudes and their impact on the child's functioning. This is an important issue because the process of upbringing has a key impact on the formation of children's personality and social skills, which can have long-term consequences for their adult lives. Parents play a key role in transmitting a system of values and experiences that affect a child's development. The study focuses on the identification of parenting mistakes made by parents and their impact on the reported parenting problems of children. The scale of parental attitudes developed by Mieczysław Plopa was used in the study. The results of the analysis allow for a better understanding of the relationship between parental attitudes and children's educational difficulties. The paper also contains a description of the methodology of the author's own research, including the selection of the research sample and the course of the study. The analysis of the obtained data made it possible to determine the relationship between parental attitudes and children's educational problems. The conclusions of the work have practical applications and can be used to support parents in fulfilling their role in the process of upbringing. The work also aims to encourage parents to reflect on their own

educational attitudes and make possible changes in order to support the proper development of their children.

Keywords: social skills training, parenting error, Children's emotional development, parenting difficulties

Wprowadzenie

Rola rodziców w kształtowaniu rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci jest niezaprzeczalna i niezwykle istotna. Jednakże, pomimo najlepszych intencji, rodzice mogą popełniać błędy wychowawcze, które mogą mieć negatywny wpływ na dziecięcy rozwój. Zrozumienie uwarunkowań tych błędów oraz ich konsekwencji staje się kluczowe dla przeciwdziałania trudnościom wychowawczym u dzieci.

Niniejszy artykuł poświęcony jest analizie uwarunkowań błędów rodzicielskich i ich związku z trudnościami wychowawczymi dzieci uczestniczących w warsztatach rozwoju emocjonalnego z elementami Treningu Umiejętności Społecznych (TUS). Celem tego opracowania jest zgłębienie mechanizmów, które prowadzą do popełniania błędów wychowawczych oraz zidentyfikowanie ich wpływu na problemy wychowawcze u dzieci. Poprzez analizę literatury oraz wyników badań własnych, artykuł ten dąży do przedstawienia kompleksowego obrazu uwarunkowań błędów rodzicielskich oraz ich konsekwencji dla rozwoju dzieci. Zrozumienie tych zagadnień może przyczynić się do skuteczniejszych interwencji oraz wsparcia dla rodziców, zmierzających do stworzenia bardziej sprzyjającego środowiska wychowawczego dla dzieci. W kontekście współczesnych wyzwań wychowawczych oraz znaczenia rozwoju emocjonalnego dla prawidłowego funkcjonowania jednostek w społeczeństwie, badanie uwarunkowań błędów rodzicielskich staje się niezwykle aktualne i potrzebne. Ostatecznie, zrozumienie tych procesów może przyczynić się do bardziej efektywnej pracy z rodzinami oraz lepszego wsparcia dla dzieci w ich rozwoju emocjonalnym i społecznym. W pracy przedstawiono problematykę roli postaw rodzicielskich oraz błędów wychowawczych w procesie wychowania dzieci. Przedstawiono cel pracy oraz zaprezentowano strukturę.

W pierwszej części omówiono różne aspekty postaw rodzicielskich w rodzinie, obejmując charakterystykę, typologię oraz wpływ na rozwój i zachowanie dziecka. Ponadto przedstawiono czynniki kształtujące postawy rodzicielskie oraz uregulowania prawne dotyczące postaw rodzicielskich w Polsce. W drugiej

części skoncentrowano się na błędach wychowawczych w rodzinie, definiując je, omawiając ich rodzaje oraz uwarunkowania. Ponadto przedstawiono znaczenie rodziny w eliminowaniu trudności wychowawczych. W trzeciej części opisano problem i hipotezy badawcze, zastosowaną metodę badawczą oraz procedurę badania. Przedstawiono również psychometryczne właściwości zastosowanego kwestionariusza. Ostatnia część zawiera narzędzia analizy statystycznej oraz przedstawienie wyników badania. Omówiono postawy rodzicielskie w świetle wyników kwestionariusza oraz ich związek z popełnianymi błędami wychowawczymi. Na zakończenie zawarto wnioski z przeprowadzonych badań.

Praca naukowa składa się z czterech części, które skrupulatnie analizują problematykę postaw rodzicielskich oraz błędów wychowawczych w rodzinie. Opiera się na badaniach własnych przeprowadzonych w kontekście psychologicznym. Ostatecznie wnioski z pracy mogą stanowić istotną podstawę do dalszych badań nad wpływem postaw rodzicielskich na rozwój dzieci i eliminowanie trudności wychowawczych.

Problematyka postaw rodzicielskich w ujęciu teoretycznym

Pojęcie postaw rodzicielskich stanowi kluczowy obszar badań psychologicznych od ponad osiemdziesięciu lat, zdobywając szerokie zainteresowanie badaczy o różnych perspektywach teoretycznych. Badacze polscy, jak Maria Ziemska, Józef Rembowski i Mieczysław Plopa, mają istotny wkład w zgłębianie tego zagadnienia. Postawy rodzicielskie, mające korzenie w psychologii społecznej, stanowią przedmiot zainteresowania również w polskiej literaturze naukowej, często analizowane są w kontekście relacji między rodzicami a dziećmi.

Postawy rodzicielskie, podobnie jak osobowość, są trudne do bezpośredniego pomiaru i obserwacji. Soborski (1987) wyróżnia dwa komponenty postaw: poznawczy (intelektualny) i emocjonalny (afektywny, uczuciowy), podczas gdy Ziemska (1973) definiuje postawę rodzicielską jako strukturę składającą się z trzech elementów: myślowego, działania i uczuciowego. Pecyna (1998) z kolei określa postawę jako emocjonalne odniesienie rodziców do dziecka, wpływające na ich zachowanie wobec niego (Ziemska, 1973; Soborski, 1987; Mąciak, 2018; Milewska, Itendo-Milewska, 2021; Szatkowska, 2022). Istotną rolę postaw rodzicielskich podkreśla się w przekazywaniu wartości etycznych oraz w kształtowaniu charakterów dzieci.

Postawy rodzicielskie determinowane są przez różnorodne czynniki, w tym zasoby psychologiczne rodziców, cechy dziecka oraz kontekst stresu i wsparcia rodziny. Efektywność postaw rodzicielskich zależy od umiejętności rodziców

w stosowaniu właściwych metod wychowawczych i kontroli nad dziećmi. Plopa (2005) wyróżnia trzy elementy postaw rodzicielskich: poznawczy, emocjonalno-motywacyjny i behawioralny, które mają istotny wpływ na sposób postrzegania i reagowania rodziców na zachowanie dziecka.

Literatura psychologiczna (Ziemska, 1973; Soborski, 1987; Mącik, 2018; Milewska, Itendo-Milewska, 2021; Szatkowska, 2022) przedstawia wiele typologii postaw rodzicielskich, jednakże nie istnieje kompleksowo uporządkowana typologia. Modeli opracowanych w kontekście polskich badań, w tym model Marii Ziemskiej i model Mieczysława Plopy, są często wykorzystywane w diagnostyce i terapii. Model Ziemińskiej wyróżnia osiem naczelných postaw rodzicielskich, podczas gdy model Plopy opiera się na pięciu rodzajach nastawień rodzicielskich względem dziecka.

Badania nad związkiem pomiędzy postawami rodzicielskimi a trudnościami wychowawczymi dzieci wskazują, że postawy takie jak akceptacja, autonomia czy współdziałanie sprzyjają zdrowemu rozwojowi, tworząc atmosferę pełną miłości, akceptacji i bezpieczeństwa. Natomiast postawy takie jak odrzucenie, nadmierna kontrola czy niekonsekwencja mogą prowadzić do powstawania trudności emocjonalnych i społecznych u dzieci (Ziemska, 1973; Soborski, 1987; Mącik, 2018; Milewska, Itendo-Milewska, 2021; Szatkowska, 2022).

Spójne i zdrowe postawy rodzicielskie oraz odpowiednie oczekiwania obu rodziców są kluczowe dla zapewnienia dziecku poczucia bezpieczeństwa i wsparcia w odkrywaniu samego siebie oraz w radzeniu sobie z życiowymi wyzwaniami. Czynniki podmiotowe, relacyjne, kontekstowe oraz kulturowe mają istotny wpływ na kształtowanie postaw rodzicielskich i funkcjonowanie rodziny jako całości. Zrozumienie tych czynników jest kluczowe dla promowania zdrowego rozwoju dzieci oraz efektywnego rodzicielstwa.

Rozważając kwestie uregulowań prawnych dotyczących postaw rodzicielskich, konieczne jest zrozumienie samej istoty władzy rodzicielskiej, która stanowi wielostronny stosunek prawny łączący rodziców, dzieci oraz państwo (Krupa, 2014; Frączek, 2020). W przeszłości relacje między rodzicami a dziećmi charakteryzowała nierówność, a samo dziecko traktowane było jako własność rodzica, przede wszystkim ojca. Jednakże, od XVI wieku zaczęto dostrzegać dzieci jako odrębną grupę społeczną, co skutkowało wzrostem świadomości praw dzieci. W XIX wieku skoncentrowano się na edukacji dzieci i kontroli społecznej, co przyczyniło się do uznania praw dziecka. Deklaracja Praw Dziecka ONZ z 1959 roku oraz Konwencja o prawach dziecka z 1989 roku stanowiły przełom w historii praw dziecka, nadając im prawa człowieka.

W Polsce, uregulowania prawne dotyczące rodziny i dzieci opierają się głównie na Konwencji Praw Dziecka ONZ oraz Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym

(Krupa, 2014; Frączek, 2020). Konwencja oraz polskie prawo określają prawa dziecka w trzech obszarach: ochrony, pomocy i uczestnictwa. Postawy rodzicielskie oraz relacje z dziećmi są dynamiczne i zmieniają się wraz z fazami rozwoju dziecka. Prawo stawia przed rodzicami obowiązek uwzględniania autonomii dziecka i działania zgodnie z jego interesem, przy jednoczesnym respektowaniu zasad socjalizacji.

Chociaż uregulowania prawne odgrywają istotną rolę w kształtowaniu relacji rodzinnych, to właściwe interakcje oparte na miłości i szacunku są kluczowe dla prawidłowego rozwoju dziecka (Obuchowski, 1983; Dąbrowska, Wojciechowska-Charlak, 1997; Pecyna, 1998; Ostoja-Zawadzka, 1999; Rylke, 1999; Stachyra, 2000; Salamucha, 2004; Plopa, 2005; Plopa, 2006; Maslow, 2009; Smoczyński, 2009; Łoś, 2010; Bonar, 2011; Zarzecki, 2012; Żmichrowska, 2012; Czyżkowska, Kłym, Ciecuch, 2019; Dyrdół, 2014; Krupa, 2014; Tomiło, 2019; Żernik, 2019; Frączek, 2020; Greszta, Ryś, Trębicka, 2020; Ecler-Nicoń, 2021). Dlatego też ważne jest, aby rodzice i instytucje wspierały te relacje, dbając jednocześnie o przestrzeganie praw dziecka i interesów społecznych.

Analiza literatury przedmiotu w zakresie błędów wychowawczych oraz ich związku z postawami rodzicielskimi stanowi centralny punkt zainteresowania psychologów zajmujących się rozwojem dzieci (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020). Pionierami w badaniach tego związku byli Melanie Klein, Ferenczi oraz Heinz Kohut, a także Profesor Antonina Gurycka w polskim kontekście, która poświęciła znaczną uwagę granicy między poprawnym a błędnym oddziaływaniem rodziców oraz konsekwencjom błędów dla rozwoju dziecka.

Różnorodność podejść do analizy błędów wychowawczych wynika z ich subiektywnego i złożonego charakteru. Badacze, tak jak Susan O'Leary, Ludwik Bandura, Andrzej Lewicki i Mieczysław Łobocki, skupiają się na różnych aspektach tych trudności, definiując je jako nieefektywne metody zapobiegania złemu zachowaniu, uporczywe zachowania dziecka czy zachowania niezgodne z normami społecznymi (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Analiza tych trudności jest kluczowa dla zrozumienia procesu wychowania i reagowania na nieprawidłowości w zachowaniu dzieci. Maria Przetacznikowa szczególnie podkreśla psychologiczne aspekty niedostosowania dziecka, identyfikując dwie główne grupy dzieci z trudnościami wychowawczymi: agresywne i nieśmiałe. Nieprawidłowe postawy rodzicielskie mogą negatywnie wpływać na rozwój osobowościowy dzieci i sprzyjać powstawaniu różnych zaburzeń

zachowania (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Determinantami stylu rodzicielskiego są zdrowie psychiczne i osobowość rodziców, kształtujące się pod wpływem wczesnych doświadczeń rodzinnych. Interakcje z rodzicami w dzieciństwie kształtują wzorce zachowań, które mogą być reprodukowane w roli rodzicielskiej (Bakiera, 2019). Rodzinne oddziaływania mają trwały wpływ na psychikę dziecka, stanowiąc punkt odniesienia dla jego własnego postępowania w przyszłości (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Analiza błędów wychowawczych jest kluczowa dla poprawy procesu wychowawczego i zapewnienia prawidłowego rozwoju dzieci w rodzinie. Różnorodność podejść do tego zagadnienia wymaga zrozumienia różnych czynników, zarówno indywidualnych, jak i społecznych, wpływających na dynamikę rodzinnej interakcji i rozwój dzieciństwa (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Rodzice odgrywają fundamentalną rolę w życiu dziecka, wpływając na jego rozwój emocjonalny, społeczny i moralny. Zrozumienie wpływu struktury rodziny oraz postaw rodzicielskich na proces wychowania jest kluczowe dla identyfikacji i eliminacji trudności wychowawczych. Edukacja rodziców oraz budowanie zdrowych relacji w rodzinie stanowią niezbędny fundament dla zapewnienia dziecku odpowiedniego wsparcia i rozwoju (Bakiera, 2019).

Obserwuje się wzrost trudności wychowawczych, które często manifestują się w różnych sferach życia dziecka, w tym w środowisku szkolnym, rówieśniczym i rodzinnym (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020). Jednakże wielu rodziców nie potrafi rozpoznać lub bagatelizuje pierwsze objawy tych problemów. Przyczyną tego może być brak odpowiednich kompetencji rodzicielskich oraz przyjmowane postawy wobec dzieci, takie jak odrzucenie, nadmierny nacisk, brak autonomii czy niekonsekwencja (Bakiera, 2019).

Niedostatki i braki osobiste rodziców mogą prowadzić do utrwalania i nasilania negatywnych zachowań u dzieci. Dlatego kluczową rolę w eliminowaniu trudności wychowawczych odgrywają rodzice poprzez właściwe wypełnianie swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Miłość i odpowiedzialność

rodzicielska stanowią fundament dla wsparcia dziecka i jego prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Rodzice kształtują system wartości i wzorców zachowania w środowisku rodzinnym, co ma istotny wpływ na rozwój dziecka. Dysfunkcje w opiece mogą prowadzić do dezorientacji w wartościach, zaburzeń oraz zachowań agresywnych lub nieadaptacyjnych w relacjach interpersonalnych. Bezpieczna i przyjazna atmosfera rodzinna odgrywa kluczową rolę w eliminowaniu trudności wychowawczych. Rodzice powinni umieć budować taką atmosferę poprzez promowanie miłościowej atmosfery, docenianie pozytywnych zachowań oraz zarządzanie emocjami w relacjach rodzinnych (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Prawidłowa socjalizacja w środowisku rodzinnym wpływa na kształtowanie systemu wartości i norm zachowania u dziecka. Rodzice mają kluczową rolę w przygotowaniu dziecka do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez przekazywanie norm społecznych oraz kształtowanie moralności. Tworzenie silnych i pozytywnych więzi rodzinnych jest kluczowe dla eliminacji trudności wychowawczych. Rodzice powinni dbać o bliskość, serdeczność oraz życzliwe kontakty z dziećmi, co umożliwia budowanie trwałych więzi emocjonalnych. Konsekwencja w postępowaniu rodziców wobec dziecka jest istotna dla ustalenia granic oraz zapewnienia poczucia bezpieczeństwa. Rodzice powinni akceptować swoje dzieci wraz z ich zaletami i wadami, a także być konsekwentnymi w egzekwowaniu ustalonych zasad. Stworzenie właściwej więzi emocjonalnej między rodzicami a dziećmi oraz odpowiednia socjalizacja w środowisku rodzinnym są kluczowe dla eliminacji trudności wychowawczych. Istotne jest także budowanie konsekwentnych i miłościowych relacji rodzinnych, co przyczynia się do prawidłowego rozwoju dziecka i ogranicza występowanie problemów wychowawczych (Lewicki, 1957; Gurycka, 1990; Szymańska, 2011; Kowolik, 2013; Cudak, 2014; Szymańska, Torebko, 2015; Szymańska, Aranowska, 2016; Szymańska, Aranowska, Torebko, 2017; Cudak, Cudak, 2020).

Metodologia badań własnych

Cel i przedmiot badań

Przegląd literatury przedmiotu pozwolił na przyjęcie określonych założeń metodologicznych dla niniejszej pracy. Głównym celem trzeciego rozdziału jest przeprowadzenie operacjonalizacji badań własnych, wykorzystując klasyczną i rzetelną metodę badania sposobu wychowania dzieci, tj. Skalę Postaw Rodzicielskich M. Plopy (wersja dla rodziców). W rozdziale zostaną omówione problemy badawcze, hipotezy oraz zastosowane metody badawcze, charakterystyka badanej grupy i procedura badawcza, a także analiza wyników badań.

Główny problem badawczy, jaki postawiono w pracy, brzmi: jaki jest związek pomiędzy błędami rodzicielskimi wynikającymi z prezentowanych postaw rodzicielskich a zgłaszanymi trudnościami wychowawczymi dzieci? Na podstawie tego problemu postawiono następujące pytania badawcze:

1. Czy popełniane błędy rodzicielskie mają związek ze zgłaszanymi trudnościami wychowawczymi?
2. Czy na popełniane błędy rodzicielskie wpływa wiek badanych rodziców?
3. Czy na popełniane błędy rodzicielskie wpływa wykształcenie badanych rodziców?
4. Czy na popełniane błędy rodzicielskie wpływa liczba posiadanych dzieci przez badanych rodziców?
5. Czy badani ojcowie i matki różnią się częstością zgłaszania problemów wychowawczych z grupy I i grupy II?
6. Czy odmienne postawy rodzicielskie wpływają na zgłaszane trudności wychowawcze dziecka?

Na podstawie tych pytań badawczych sformułowano następujące hipotezy badawcze:

Hipotezy do pytania badawczego nr 1:

H 0: Popełniane błędy rodzicielskie nie mają związku ze zgłaszanymi trudnościami wychowawczymi.

H 1: Popełniane błędy rodzicielskie mają związek ze zgłaszanymi trudnościami wychowawczymi.

Hipotezy do pytania badawczego nr 2:

H 0: Popełniane błędy rodzicielskie nie mają związku z wiekiem badanych rodziców.

H 1: Popełniane błędy rodzicielskie mają związek z wiekiem badanych rodziców.

Hipotezy do pytania badawczego nr 3:

H 0: Popełniane błędy rodzicielskie nie mają związku z wykształceniem badanych rodziców.

H 1: Popełniane błędy rodzicielskie mają związek z wykształceniem badanych rodziców.

Hipotezy do pytania badawczego nr 4:

H 0: Popełniane błędy rodzicielskie nie mają związku z liczbą posiadanych dzieci przez badanych rodziców.

H 1: Popełniane błędy rodzicielskie mają związek z liczbą posiadanych dzieci przez badanych rodziców.

Hipotezy do pytania badawczego nr 5:

H 0: Badani ojcowie i matki nie różnią się częstością zgłaszania problemów wychowawczych z grupy I i grupy II.

H 1: Badani ojcowie i matki różnią się częstością zgłaszania problemów wychowawczych z grupy I i grupy II.

Hipotezy do pytania badawczego nr 6:

H 0: Odmienne postawy rodzicielskie nie wpływają na trudności wychowawcze dziecka.

H 1: Odmienne postawy rodzicielskie wpływają na trudności wychowawcze dziecka

Narzędzia badawcze

Badanie opierało się na zastosowaniu kwestionariusza Skala Postaw Rodzicielskich (SPR) autorstwa Mieczysława Plopy, w wersji dedykowanej zarówno ojcom, jak i matkom. Każda z wersji zawiera 50 stwierdzeń, a badani dokonują oceny swoich postaw wobec dziecka na pięć stopni: a – zdecydowanie taki jestem i tak postępuję, b – raczej taki jestem i tak postępuję, c – mam wątpliwości czy taki jestem i tak postępuję, d – raczej taki nie jestem i tak się nie zachowuję, e – zdecydowanie taki nie jestem i tak się nie zachowuję. Skala wyodrębnia sześć typów postaw rodzicielskich: akceptacja – odrzucenie, autonomia, nadmierne wymaganie, niekonsekwencja, nadmierne ochranianie. *Postawa akceptacji* sprzyja tworzeniu otwartej atmosfery w relacji z dzieckiem, umożliwiając mu swobodne wyrażanie potrzeb. Natomiast *postawa odrzucenia* charakteryzuje się chłodem emocjonalnym i brakiem zainteresowania potrzebami dziecka.

Postawa nadmiernego wymagania polega na narzucaniu dziecku sztywnych norm i perfekcjonistycznych oczekiwań. *Postawa autonomii* umożliwia dziecku rozwijanie samodzielności i podejmowanie decyzji. *Niekonsekwencja* przejawia się zmiennością reakcji rodzica na dziecko, co utrudnia stabilność emocjonalną dziecka. Natomiast *postawa nadmiernego ochraniania* objawia się nieustanną troską i lękiem rodzica, co może ograniczać autonomię dziecka. Praca oparta jest na założeniu, że identyfikacja i zrozumienie tych postaw rodzicielskich może przyczynić się do skuteczniejszego wsparcia rodzin w procesie wychowania dzieci.

Charakterystyka badanej grupy

Badanie dotyczyło rodziców dzieci uczestniczących w warsztatach rozwoju emocjonalnego z elementami TUS. Przeprowadzono je indywidualnie z 75 rodzicami między lutym a marcem 2023 roku. Każdy uczestnik został poinformowany o celach i przebiegu badania oraz ochronie danych osobowych. Wypełniono 75 kwestionariuszy, co umożliwiło analizę postaw rodzicielskich. Wśród badanych wykazano pozytywne nastawienie i chęć współpracy. Trudnością było uzyskanie danych od obojga rodziców, zwłaszcza w przypadku rozwodów. Niepełne dane uniemożliwiły analizę różnic między postawami ojców i matek oraz ich wpływu na trudności wychowawcze dzieci. Wynikające z tego ograniczenie stanowi jedynie hipotezę badawczą, sugerując potrzebę dalszych badań.

Wyniki badań

W celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze przeprowadzono analizy statystyczne przy użyciu pakietu IBM SPSS Statistics 28. Wykorzystano analizę opisową z testami Shapiro-Wilka, U Manna-Whitney'a i chi-kwadrat. Za poziom istotności przyjęto $\alpha = 0,05$. Pierwszy etap analizy sprawdził rozkłady zmiennych ilościowych, korzystając z testu Shapiro-Wilka. Szczegółowe wyniki przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Podstawowe statystyki opisowe badanych zmiennych wraz z testem Shapiro-Wilka

Zmienna zależna	M	Me	SD	Sk.	Kurt.	Min.	Maks.	W	p
Wiek	42,99	44,00	5,82	-0,41	0,13	27,00	57,00	0,97	0,134
Liczba dzieci	1,89	2,00	0,65	0,41	0,62	1,00	4,00	0,78	<0,001
Akceptacja-odrzu- cenie	4,93	4,00	2,84	0,28	-1,30	1,00	10,00	0,91	<0,001
Autonomia	4,75	5,00	2,29	0,40	-0,03	1,00	10,00	0,95	0,002
Ochronianie	3,47	3,00	2,26	0,95	0,43	1,00	10,00	0,89	<0,001
Wymagania	5,65	5,00	2,50	0,07	-0,74	1,00	10,00	0,96	0,010
Niekonsekwencje	5,85	6,00	2,32	-0,43	-0,35	1,00	10,00	0,94	0,001

Źródło: opracowanie własne.

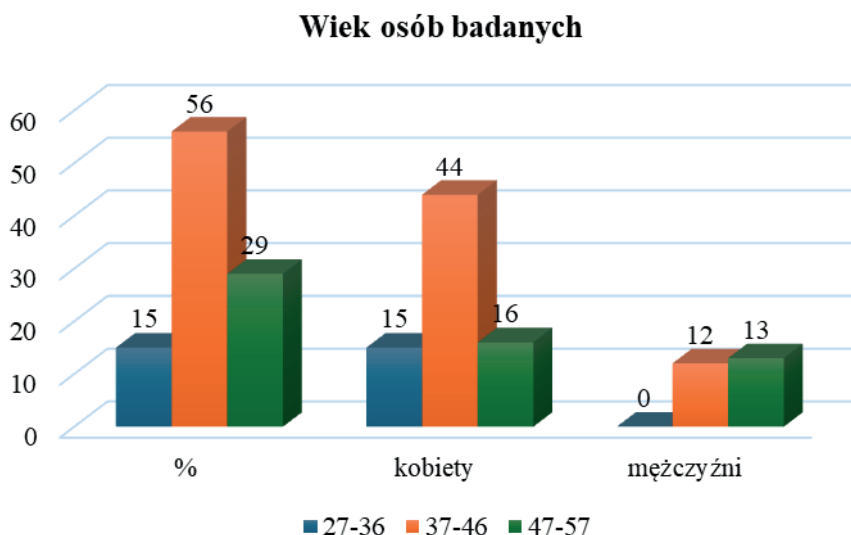
Jak widać w tabeli 1 uzyskane wyniki testu Shapiro-Wilka wskazują na nie-normalne rozłożenie większości rozkładów. Dlatego też postanowiono wyko-rzystać analizy nieparametryczne w celu weryfikacji postawionych hipotez ba-dawczych.

Tabela 2. Struktura grupy docelowej

		N-liczebność		%	
Płeć	kobieta	56		75	
	mężczyzna	19		25	
Wiek	27–36	11	K – 11 M – 0	15	K – 15 M – 0
	37–46	42	K – 33 M – 9	56	K – 44 M – 12
	47–57	22	K – 12 M – 10	29	K – 16 M – 13
Wykształcenie	wyższe	47	K – 37 M – 10	63	K – 50 M – 13
	średnie	25	K – 18 M – 7	33	K – 24 M – 9
	zawodowe	3	K – 1 M – 2	4	K – 1 M – 3
Dzietność	1 dziecko	19		25	
	2 dzieci	46		62	
	3 dzieci	9		12	
	4 dzieci	1		1	

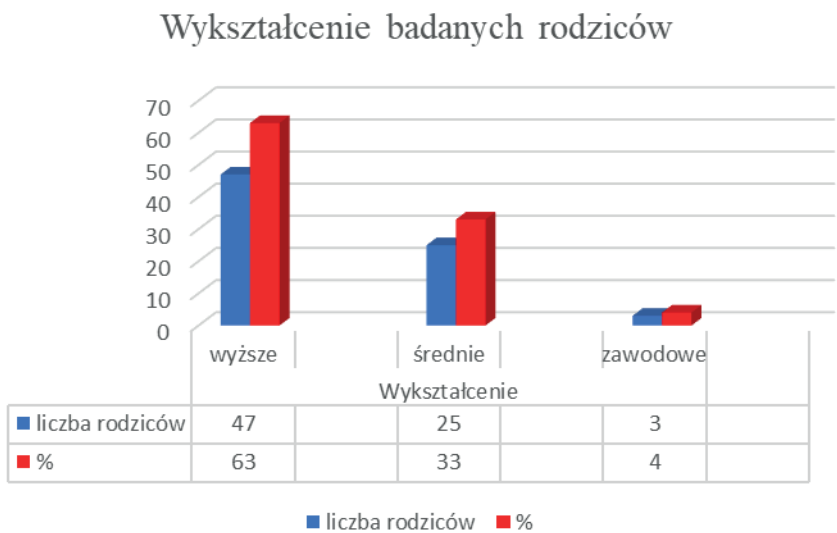
Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników z tabeli 2 wykazała udział łącznie 75 rodziców, z przewagą kobiet (75%) nad mężczyznami (25%), co sugeruje większą gotowość matek do poznania swojej postawy rodzicielskiej i większe zaangażowanie w problemy dzieci. Większość badanych (56%) to rodzice w wieku 37–46 lat, zauważalna jest także grupa (29%) w wieku 47–57 lat, zaskakująco jednak, grupa 27–36 lat składa się wyłącznie z kobiet. Co do wykształcenia, dominują osoby z wykształceniem wyższym (63%), z przewagą kobiet (50%). Rodzice z wykształceniem średnim stanowią 33%, również z przewagą kobiet (24%), natomiast 4% to osoby z wykształceniem zawodowym. Większość rodzin (62%) ma dwoje dzieci, 25% ma jedno dziecko, a rodziny z trójką i czwórką dzieci stanowią odpowiednio 12% i 1%. Średnia wieku dzieci wynosi 12 lat, przy czym najmłodsze ma 3, a najstarsze 29 lat. Reasumując, grupę docelową stanowią głównie matki w wieku 27–46 lat z wykształceniem wyższym oraz ojcowie w wieku 37–57 lat, również z wyższym wykształceniem, większość to rodziny z jednym bądź dwójką dzieci.

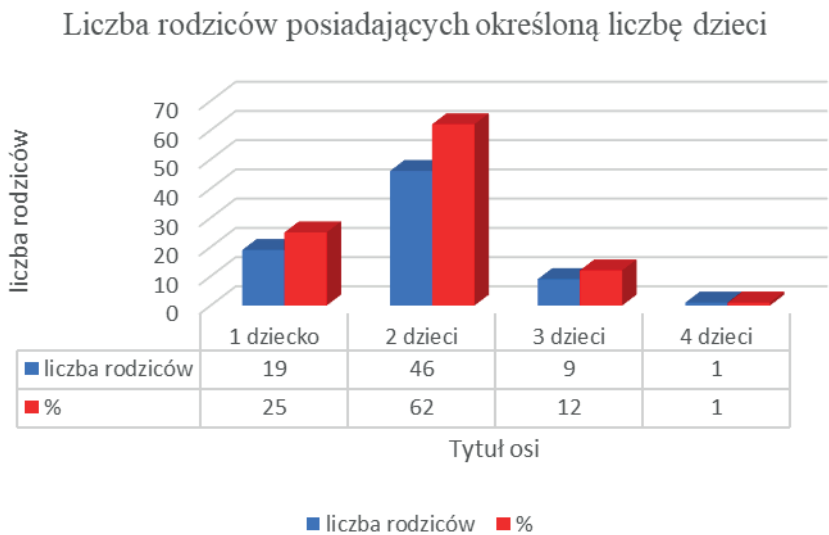
Rycina 1. Wiek osób badanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

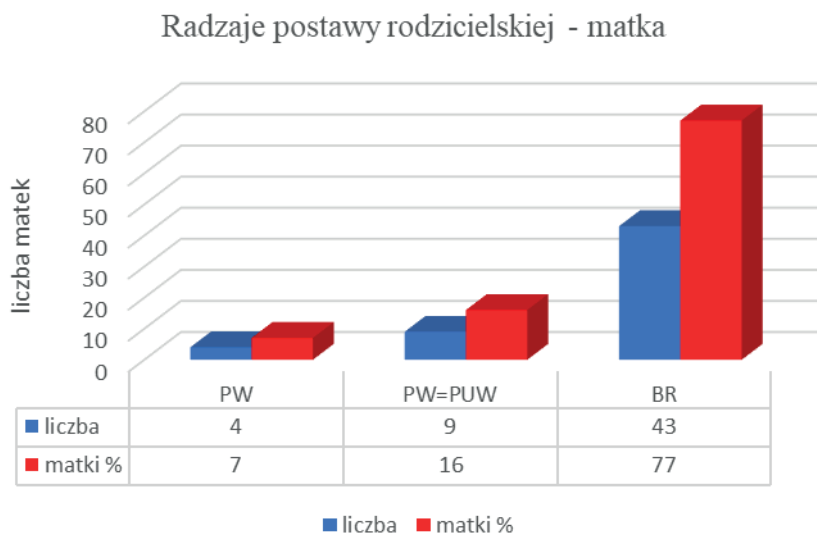
Rycina 2. Wykształcenie osób badanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

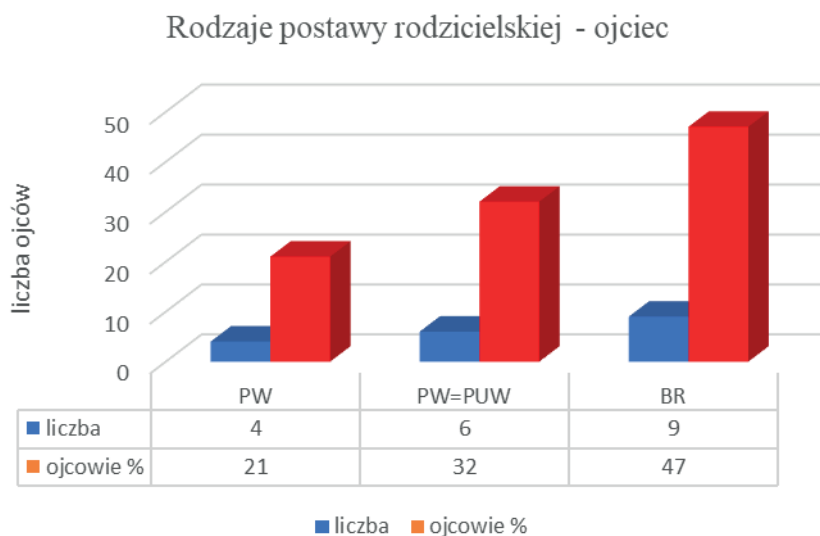
Rycina 3. Dzietność badanych rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

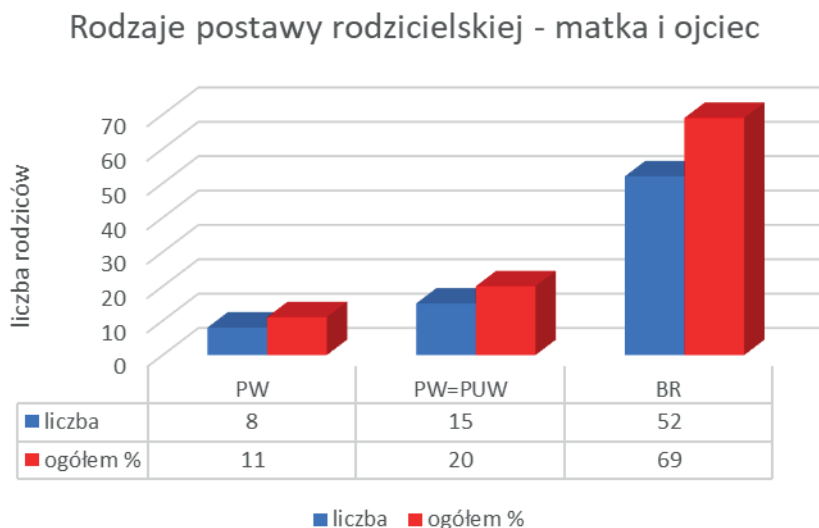
Rycina 4. Rodzaje postaw rodzicielskich prezentowanych przez matki

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Rycina 5. Rodzaje postaw rodzicielskich prezentowanych przez ojców

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Rycina 6. Rodzaje postaw rodzicielskich prezentowanych przez matki i ojców (łącznie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Analiza postaw rodzicielskich w kontekście błędów wychowawczych została przeprowadzona na podstawie wyników Kwestionariusza SPR M. Płopy. Badani rodzice oceniali sposób wychowania swojego dziecka, odnosząc się do 50 stwierdzeń. Wyniki pozwoliły określić, które postawy rodzicielskie generują błędy wychowawcze. Zastosowany kwestionariusz pozwalał na wyodrębnienie 6 postaw rodzicielskich: Akceptacji, Odrzucenia, Autonomii, Nadmiernych Wymagań, Nadmiernego Ochraniań oraz Niekonsekwencji. Tylko postawy Akceptacji i Autonomii uznano za pozytywne, natomiast pozostałe cztery za negatywne. Wyniki w granicach 7–10 stena w postawach Akceptacji i Autonomii uważano za prawidłowe, a wyniki 1–4 stena w postawach Odrzucenia i Autonomii świadczyły o błędach wychowawczych. Wynik 7–10 stena w postawach Ochraniającej, Nadmiernie Wymagającej i Niekonsekwentnej wskazywał na popełniane błędy wychowawcze przez rodziców.

Tabela 3. Rozkład popełnianych przez rodziców błędów wychowawczych (steny)

Liczba	Rodzic	BO	BBA	BNO	BNW	BN	Rodzaj po- stawy
1	Matka	8	10	1	4	5	PW=PUW
2	Matka	8	6	1	5	5	PW=PUW
3	Matka	5	3	4	5	5	BR
4	Ojciec	7	5	3	6	6	PW=PUW
5	Matka	1	5	1	4	4	BR
6	Ojciec	2	4	1	1	1	BR
7	Matka	8	4	2	5	4	BR
8	Matka	6	5	1	4	7	BR
9	Ojciec	3	5	3	5	6	BR
10	Ojciec	6	4	1	3	2	BR
11	Matka	9	7	2	5	7	BR
12	Matka	7	6	2	5	5	PW=PUW
13	Ojciec	6	6	3	5	6	PW=PUW
14	Matka	1	4	4	7	8	BR
15	Matka	9	7	4	7	7	BR
16	Matka	3	5	4	5	6	BR
17	Matka	1	3	4	7	7	BR
18	Matka	3	5	2	2	5	BR
19	Matka	5	6	8	9	10	BR
20	Ojciec	9	7	3	4	4	PW
21	Matka	1	1	4	5	6	BR
22	Matka	1	3	1	7	7	BR
23	Matka	8	5	4	1	5	PW=PUW
24	Matka	3	3	5	6	7	BR
25	Matka	3	4	3	7	8	BR
26	Ojciec	3	2	1	2	4	BR
27	Matka	10	6	7	6	7	BR
28	Matka	7	3	7	7	9	BR
29	Ojciec	9	6	5	4	5	PW=PUW
30	Ojciec	4	5	1	2	1	BR
31	Matka	3	6	2	6	7	BR
32	Matka	4	4	2	5	6	BR
33	Matka	9	7	1	1	1	PW
34	Matka	8	7	5	8	8	BR

35	Matka	9	10	1	2	1	PW
36	Ojciec	3	4	5	7	7	BR
37	Matka	10	6	2	4	5	PW=PUW
38	Matka	8	3	6	7	8	BR
39	Ojciec	5	6	1	3	1	PW=PUW
40	Matka	3	1	9	10	9	BR
41	Ojciec	3	1	4	10	4	BR
42	Matka	2	3	5	9	9	BR
43	Ojciec	3	4	3	6	7	BR
44	Matka	2	1	3	10	5	BR
45	Matka	3	1	9	10	9	BR
46	Matka	2	1	3	10	5	BR
47	Matka	1	4	4	7	7	BR
48	Matka	1	3	4	6	7	BR
49	Matka	4	1	9	10	9	BR
50	Matka	8	3	5	7	8	BR
51	Ojciec	5	6	1	4	4	PW=PUW
52	Matka	2	3	6	9	9	BR
53	Matka	2	4	6	8	9	BR
54	Ojciec	4	4	6	8	9	BR
55	Matka	2	3	6	9	8	BR
56	Matka	2	4	2	6	6	BR
57	Matka	6	4	1	4	4	BR
58	Matka	3	3	5	9	9	BR
59	Ojciec	8	9	1	4	4	PW
60	Matka	7	6	2	5	6	PW=PUW
61	Ojciec	8	10	2	1	1	PW
62	Matka	3	7	2	3	4	BR
63	Matka	10	6	3	5	2	PW=PUW
64	Matka	10	6	4	4	4	PW=PUW
65	Matka	4	3	5	9	8	BR
66	Ojciec	8	10	2	2	4	PW
67	Matka	1	3	4	7	7	BR
68	Matka	7	5	2	4	5	PW=PUW
69	Matka	3	3	6	9	9	BR
70	Matka	2	5	2	5	6	BR
71	Matka	8	8	1	5	5	PW=PUW
72	Ojciec	5	6	3	5	6	PW=PUW

73	Matka	6	9	1	3	5	PW=PUW
74	Matka	3	7	2	4	4	BR
75	Matka	4	1	10	9	9	BR

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Legenda:

BO – błąd odrzucenia,

BBA – błąd braku akceptacji,

BNO – błąd nadmiernego ochraniania,

BNW – błąd nadmiernego wymagania,

BN – błąd niekonsekwencji,

PW – postawa właściwa,

PW = PUW, oznacza, że dana osoba w swoim stylu wychowawczym prezentuje zarówno postawę właściwą, jak i umiarkowanie właściwą, co oznacza, że nie ma tam błędu wychowawczego,

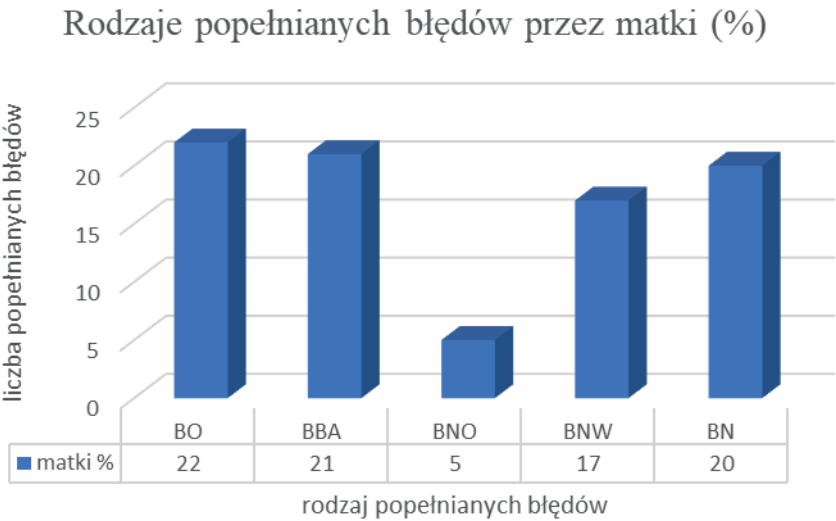
BR – błąd rodzicielski.

Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli 3 można zauważyć, że tylko 7% matek prezentuje postawę właściwą, natomiast 16% wykazuje postawę właściwą połączoną z umiarkowaniem właściwą. W przeciwieństwie do tego aż 77% matek popełnia przynajmniej jeden błąd wychowawczy. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku badanych ojców, gdzie 21% prezentuje postawę właściwą, 32% postawę właściwą w połączeniu z umiarkowaniem właściwą, a 47% popełnia przynajmniej jeden błąd wychowawczy. Analizując rodzaje popełnianych błędów, zauważamy, że rodzice popełnili łącznie 143 różne błędy wychowawcze, z których najczęstszymi są błąd odrzucenia oraz brak autonomii. Odrzucenie jest popełniane przez 27% rodziców, natomiast brak akceptacji przez 26%. Błąd niekonsekwencji występuje u 22% badanych, a nadmierna wymagania u 20%. Najrzadziej popełnianym błędem jest nadmierne ochranianie, stanowiące 5% wszystkich błędów, co prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Rodzaje popełnianych błędów przez rodziców

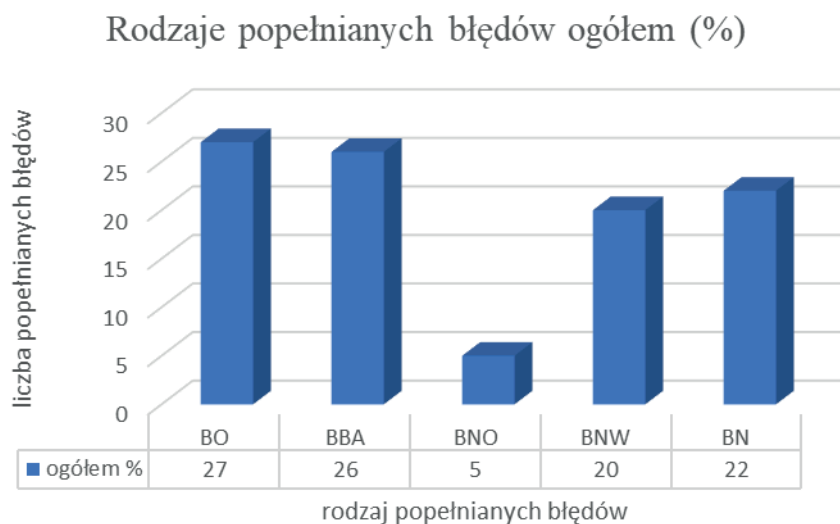
	BO	BBA	BNO	BNW	BN
ogółem liczba	39	37	7	28	32
matka	31	30	7	25	29
ojciec	8	7	0	3	3
ogółem%	27	26	5	20	22
matki%	22	21	5	17	20
ojcowie%	6	5	0	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Rycina 7. Rodzaje popełnianych błędów przez matki

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Rycina 8. Rodzaje popełnianych błędów przez ojców

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Tabela 5. Liczba popełnianych błędów przez badanych rodziców na podstawie SPR wg M. Plopy

Liczba błędów wychowawczych	Ilość rodziców popełniających daną liczbę błędów wychowawczych		% udział – ogółem	Matka	Ojciec	% udział – matka	% udział – ojciec
1	14		27	11	3	26	34
2	9		17	7	2	16	22
3	9		17	7	2	16	22
4	16		31	14	2	33	22
5	4		8	4	0	9	0
	razem	52	100	43	9	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

Rozpatrując dane zawarte w tabeli 5 widać, że ogółem, z grupy 75 rodziców aż 52 z nich popełniło błędy wychowawcze, w tym 43 matki i 9 ojców. 27% rodziców popełniło jeden błąd wychowawczy, po 17% popełniło 2 i 3 błędy wychowawcze, z kolei 4 błędy popełniło 31% matek i ojców, a 5 błędów – 8% badanych. Z grupy 43 matek, które popełniły błędy wychowawcze: 11 z nich

popęłniło 1 błąd, co stanowi 26% popełnianych przez wszystkie matki błędów. Natomiast 7 matek popęłniło 2 błędy (16%), 7 matek popęłniło 3 błędy (16%), a 14 matek popęłniło 4 błędy (33%). Z kolei 4 matki popęłniły aż 5 błędów, co stanowi 9% wszystkich popełnianych przez matki błędów wychowawczych. Z grupy 9 ojców, którzy popełnili błędy wychowawcze: 3 z nich popęłniło 1 błąd (33%), po 2 z nich popęłniło 2, 3 i 4 błędy, co stanowi odpowiednio 22%, 22%, 22%, natomiast żaden ojciec nie popęłnił wszystkich 5 błędów wychowawczych.

Tabela 6. Zgłaszane problemy wychowawcze w podziale na poszczególne grupy (I i II)

Zgłaszane problemy przez matki	liczba	%
gr I	34	45
gr II	22	29
zgłaszane problemy przez ojców		
gr I	11	15
gr II	8	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wyników.

W kontekście postawionego pytania badawczego oraz sformułowanej hipotezy, zgłaszane trudności wychowawcze zostały podzielone na dwie grupy. Pierwsza obejmuje dzieci wycofane, nieśmiałe, z trudnościami w relacjach oraz lękiem przed separacją, a druga te, które przejawiają nadpobudliwość, agresywne zachowania i łamanie zasad. Dane zawarte w tabeli 6 oraz wykresie 5 ukazują rozmieszczenie zgłaszanych przez rodziców problemów wychowawczych w obu grupach. Spośród badanych rodziców 45 zgłosiło trudności związane z grupą pierwszą, z czego 45% stanowili matki i 15% ojcowie. Natomiast problemy związane z grupą drugą zgłosiło 40 rodziców, z czego 29% to matki, a 11% to ojcowie. Wynika z tego, że 60% zgłaszanych trudności dotyczyło wycofania, nieśmiałości, trudności w relacjach i lęku przed rozstaniem z rodzicami, a pozostałe 40% to nadpobudliwość, agresywne zachowania i łamanie zasad.

W celu odpowiedzi na pytanie badawcze nr 1: Czy błędy rodzicielskie wpływają na zgłaszane trudności wychowawcze dziecka, sprawdzono, czy rodzice zgłaszający problemy z grupy I i II różnią się pod względem postaw rodzicielskich. Analiza przy użyciu testu różnic U Manna-Whitney’a wykazała istotne statystycznie różnice w poziomie autonomii, ochraniań i wymagań pomiędzy porównywanymi grupami. Dalsze analizy średnich wykazały, że rodzice

zgłaszający problemy z grupy I mieli wyższy poziom autonomii i niższy poziom ochraniań oraz wymagań.

Tabela 7. Wyniki analizy testem różnic U Manna-Whitney'a porównującej rodziców zgłaszających problemy wychowawcze z grupy I i II pod względem postaw rodzicielskich

Zmienna zależna		Problemy wychowawcze grupy I (n = 45)	Problemy wychowawcze grupy II (n = 30)	Z	p	r	η^2
Akceptacja	M	5,44	4,17	-1,83	0,068	0,21	0,05
	Me	6,00	3,00				
	SD	2,97	2,51				
	średnia ranga	41,72	32,42				
Autonomia	M	5,09	4,23	-2,11	0,035	0,24	0,06
	Me	5,00	4,00				
	SD	2,18	2,39				
	średnia ranga	42,28	31,58				
Ochronianie	M	3,07	4,07	-2,11	0,035	0,24	0,06
	Me	2,00	4,00				
	SD	2,17	2,30				
	średnia ranga	33,72	44,42				
Wymagania	M	5,18	6,37	-2,03	0,042	0,23	0,06
	Me	5,00	7,00				
	SD	2,18	2,80				
	średnia ranga	33,87	44,20				
Niekonsekwencje	M	5,49	6,40	-1,67	0,096	0,19	0,04
	Me	6,00	7,00				
	SD	2,21	2,40				
	średnia ranga	34,61	43,08				

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wykazała istotną statystycznie, przeciętną różnicę w poziomie autonomii, ochraniań oraz wymagania pomiędzy porównywanymi grupami. Dalsza analiza średnich wykazała, że rodzice zgłaszający problemy wychowawcze grupy I mieli wyższy poziom postawy autonomii i niższy poziom postawy rodzicielskich ochraniań i wymagania.

Kolejno w celu uzyskania odpowiedzi na pytania badawcze nr 2, 3 i 4 sprawdzono, czy badani rodzice zgłaszający problemy wychowawcze z grupy I (wycofanie z grupy, nieśmiałość, kłopoty w nawiązywaniu relacji, lęk przed rozstaniem z rodzicem) i grupy II (nadpobudliwość, zachowania agresywne, nieprzestrzeganie zasad) różnią się pod względem wieku, wykształcenia oraz liczby dzieci. W tym celu wykonano analizę testem różnic *U* Manna-Whitney'a a wyniki zaprezentowano w tabeli 8.

Tabela 8. Wyniki analizy testem różnic *U* Manna-Whitney'a porównującej rodziców zgłaszających problemy wychowawcze z grupy I i II pod względem postaw rodzicielskich

Zmienna zależna		Problemy wychowawcze grupy I (n = 45)	Problemy wychowawcze grupy II (n = 30)	Z	p	r	η^2
Wiek	<i>Me</i>	44,00	44,00	-0,34	0,736	0,04	<0,01
	<i>Min</i>	27,00	33,00				
	<i>Maks</i>	57,00	53,00				
	średnia ranga	38,69	36,97				
Wykształcenie	<i>Me</i>	2,00	2,00	-0,41	0,683	0,05	<0,01
	<i>Min</i>	1,00	1,00				
	<i>Maks</i>	4,00	3,00				
	średnia ranga	37,29	39,07				
Liczba dzieci	<i>Me</i>	3,00	3,00	-0,22	0,827	0,03	<0,01
	<i>Min</i>	1,00	1,00				
	<i>Maks</i>	3,00	3,00				
	średnia ranga	37,61	38,58				

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki analizy okazały się niewystarczające do stwierdzenia istotnych statystycznie różnic pomiędzy porównywanymi grupami. Okazuje się, że rodzice

zgłaszający problemy wychowawcze z grupy I i II mieli podobny wiek, wykształcenie oraz liczbę dzieci.

W ostatnim kroku analizy sprawdzono, czy badani ojcowie i matki różnili się częstością zgłaszania problemów wychowawczych z grupy I (wycofanie z grupy, nieśmiałość, kłopoty w nawiązywaniu relacji, lęk przed rozstaniem z rodzicem) i grupy II (nadpobudliwość, zachowania agresywne, nieprzestrzeganie zasad). W tym celu, aby uzyskać odpowiedź na postawione pytanie badawcze nr 5 wykonano analizę testem chi-kwadrat niezależności, a wyniki zaprezentowano w tabeli 9.

Tabela 9. Wyniki analizy chi-kwadrat niezależności porównującej liczebność matek i ojców zgłaszających problemy wychowawcze z grupy I i II

Zmienna	Matki		Ojcowie		Ogółem		$\chi^2(1)$	p	ϕ
	N	%	N	%	N	%			
Problemy wychowawcze grupy I	34	60,7%	11	57,9%	45	60,0%	0,05	1,000	0,03
Problemy wychowawcze grupy II	22	39,3%	8	42,1%	30	40,0%			
Ogółem	56	100,0%	19	100,0%	75	100,0%			

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki analizy okazały się niewystarczające do stwierdzenia istotnych statystycznie różnic pomiędzy porównywanymi grupami. Wynika z tego, że matki i ojcowie podobnie często zgłaszali problemy wychowawcze z grupy I i II.

Przeprowadzone badania dostarczyły odpowiedzi na sformułowane problemy badawcze, co pozwoliło lepiej zrozumieć istotę przyjmowanych przez rodziców postaw wychowawczych i ich wpływ na powstawanie błędów wychowawczych oraz zgłaszane problemy wychowawcze. Błędy te mają istotny związek z określonymi problemami wychowawczymi u dzieci. Spośród sześciu postawionych pytań badawczych uzyskano odpowiedzi na pięć z nich, które przedstawiamy w tym rozdziale, co umożliwi wsparcie rodzin borykających się z problemami wychowawczymi poprzez organizację dedykowanych szkoleń.

H1: Czy popełniane błędy rodzicielskie mają związek ze zgłaszanymi trudnościami wychowawczymi?

Analiza danych wykazała, że błędy rodzicielskie związane z postawami Autonomii, Ochroniania i Wymagań mają istotny związek ze zgłaszanymi trudnościami wychowawczymi. Natomiast w przypadku skali Wymagań zauważono różnice pomiędzy grupami rodziców prezentujących właściwą postawę a tymi

popęłniającymi błędy. Pozostałe postawy rodzicielskie nie wykazały istotnego związku z zgłaszanymi trudnościami.

H2: Czy na popełniane błędy rodzicielskie wpływa wiek badanych rodziców?

Analiza nie wykazała istotnego związku między wiekiem badanych rodziców a popełnianymi przez nich błędami wychowawczymi.

H3: Czy na popełniane błędy rodzicielskie wpływa wykształcenie badanych rodziców?

Podobnie jak w przypadku wieku, wykształcenie badanych rodziców nie miało istotnego wpływu na popełniane błędy wychowawcze.

H4: Czy na popełniane błędy rodzicielskie wpływa liczba posiadanych dzieci przez badanych rodziców?

Badania nie wykazały istotnego związku między liczbą posiadanych dzieci a popełnianymi błędami wychowawczymi.

H5: Czy badani ojcowie i matki różnią się częstością zgłaszania problemów wychowawczych z grupy I i grupy II?

Analiza danych nie wykazała istotnych różnic między ojcami a matkami w częstości zgłaszania problemów wychowawczych z obu grup.

H6: Czy odmienne postawy rodzicielskie wpływają na zgłaszane trudności wychowawcze dziecka?

Z powodu niewystarczającej liczby danych nie uzyskano odpowiedzi na to pytanie, co stawia przed nami wyzwanie do kontynuacji badania w przyszłości.

Zakończenie

Przeprowadzone badania dotyczące związku pomiędzy błędami rodzicielskimi a trudnościami wychowawczymi dzieci uczestniczących w warsztatach rozwoju emocjonalnego z elementami TUS miały charakter wstępny i eksploracyjny. Istnieje potrzeba dalszego pogłębienia tego tematu oraz rozszerzenia próby badawczej w celu podejmowania konkretnych działań wspierających rodziny z konkretnymi problemami wychowawczymi dzieci.

W trakcie badań autorki przeprowadziły liczne rozmowy z matkami, które doświadczają trudności wychowawczych i potrzebują wsparcia. Analizując zebrane dane oraz przeprowadzając obliczenia statystyczne, potwierdzono

związek między postawami rodzicielskimi a problemami wychowawczymi dzieci. Zaobserwowano również konieczność zapewnienia wsparcia rodzicom, co może prowadzić do wspierania rozwoju dzieci uczestniczących w warsztatach rozwoju emocjonalnego z elementami TUS. Zaproponowane kierunki oddziaływań mogą mieć istotny wpływ na poprawę sytuacji w rodzinach z problemami wychowawczymi.

Podsumowując, wyniki badań wskazują na istotny wpływ postaw rodzicielskich na powstawanie błędów wychowawczych i zgłaszane problemy wychowawcze u dzieci. Wartościowe jest także zwrócenie uwagi na kwestie budowania relacji, akceptacji, autonomii oraz konsekwencji w wychowaniu dzieci, co może przyczynić się do poprawy jakości życia rodzinnego i rozwoju dzieci.

References

- Bakiera, L. (2019). Wychowanie i rodzicielstwo, styl wychowania i styl rodzicielski. Analiza terminologiczna. *Psychologia wychowawcza*, 58(16), 63, 66. doi: 10.5604/01.3001.0013.6361
- Bonar, J. (2011). Rozpoznawanie i wspieranie kreatywności uczniów zadaniem nauczyciela wczesnej edukacji. W: J. Bonar (red.), *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna* (ss. 133–148). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. doi: 10.18778/7525-559-1.11
- Cudak, H., Cudak, S. (2020). Znaczenie rodziny w procesie wychowawczym dzieci i młodzieży. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, 35(1), 38. doi: 10.25951/4152
- Cudak, S. (2014). Znaczenie rodziny w eliminowaniu trudności wychowawczych u dzieci i młodzieży. *Roczniki Pedagogiczne*, 6(4), 33–35.
- Czyżkowska, A., Kłym, M., Ciecuch, J. (2019). Polska adaptacja kwestionariusza interpersonalnego kontekstu rodzicielstwa (PASCQ). Próba syntezy konstruktów opisujących relacje wychowawcze i rodzicielskie. *Psychologia Wychowania*, 58(16), 99. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.6364>
- Dąbrowska, T., Wojciechowska-Charlak, B. (1997). *Między praktyką a teorią wychowania*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
- Dyrdół, M. (2014). Relacje rodzice-dziecko i ich prawne konteksty. *Wychowanie w Rodzinie*, 10(2), 288.
- Ecler-Nicoń, B. (2021). *Wyprawa na Górę Masłowa: rozważania o procesie wychowania*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Frączek, Z. (2020). Ochrona rodziny i wartości życia rodzinnego w perspektywie wybranych polskich regulacji prawnych, w dokumentach międzynarodowych oraz aktualnych propozycjach rządowych. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 43(3), 51–52.

- Greszta, E., Ryś, M., Trębicka, P. (2020). Typy par rodzicielskich – współzależność postaw rodzicielskich w diadzie. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio Towarzystwa Uniwersyteckiego*, 41(1), 187.
- Gurycka, A. (1990). *Błąd w wychowaniu*. Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Kowolik, P. (2013). Dziecko trudne. *Nauczyciel i Szkoła* 2(54), 96.
- Krupa, B. (2014). Przemiany społeczno-kulturowe w rodzinie a postawy współczesnej młodzieży. W: M. Z. Stepulak (red.), *Współczesne problemy systemu rodzinnego. Diagnoza – Terapia – Profilaktyka* (s. 133). Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie.
- Lewicki, A. (1957). *Jak powstają trudności wychowawcze*. Wiedza Powszechna.
- Łoś, Z. (2010). Dyskusyjnie o klasyfikacji i pomiarze wzorców przywiązania. *Psychologia Rozwojowa*, 15(2), 61–75.
- Maslow, A. (2009). *Motywacja i osobowość*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mącik, D. (2018). Rola postaw rodzicielskich w kształtowaniu wczesnych nieadaptacyjnych schematów. *Polskie Forum Psychologiczne*, 23(1), 201. doi: 10.14656/PFP20180113
- Milewska, M., Itendo-Milewska, A. (2021). Znaczenie wybranych postaw rodzicielskich (nadopiekuńczości i niekonsekwencji) w rozwoju emocjonalno-społecznym dzieci w wieku pięciu i sześciu lat. *Zagadnienia Społeczne*, 1(15), 66.
- Obuchowski, K. (1983). *Psychologia dążeń ludzkich*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Ostoja-Zawadzka, K. (1999). Mity rodzinne. W: B. de Barbaro (red.), *Wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny* (s. 85–86). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Pecyna, M. B. (1998). *Rodzinne uwarunkowania zachowania dziecka w świetle psychologii klinicznej*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Plopa, M. (2005). *Psychologia rodziny: teoria i badania*. Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Plopa, M. (2006). *Więzi w małżeństwie. Metody badań*. Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Rylke, H. (1999). *Pokolenie zmian. Czego boją się dorośli?* Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Salamucha, A. (2004). Definicje wychowania w literaturze pedagogicznej. *Rocznik nauk społecznych*, 32(2), 32–39.
- Smyczyński, T. (2009). *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. Wydawnictwo C.H. Beck.
- Soborski, W. (1987). *Postawy. Ich badanie i kształtowanie*. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie.
- Stachyra, J. (2000). Wpływ rodziny na kształtowanie się osobowości dziecka. *Czasopisma humanistyczne*, 4(2), 85.
- Szatkowska, M. (2022). Podstawy wychowawcze rodziców a radzenie sobie w sytuacjach trudnych i z negatywnymi emocjami – ocena z perspektywy dorosłego życia. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki*, 40(7), 105–110.
- Szymańska, A. (2011). Błąd wychowawczy a stosowana dyrektywność rodzicielska. *Studia Psychologica*, 11(1), 99–112.

- Szymańska, A., Aranowska, E. (2016). *Błąd w wychowaniu. W stronę weryfikacji teorii Antoniny Guryckiej*. Liberi Libri.
- Szymańska, A., Torebko, K. (2015). Struktura błędu wychowawczego. Weryfikacja struktury zaproponowanej w modelu kołowym przez Antoninę Gurycką. *Studia z teorii wychowania*, 6(3), 168–169.
- Szymańska, A., Aranowska, E., Torebko, K. (2017). Błędy wychowawcze popełniane przez rodziców a rozwój kompetencji emocjonalnych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym. *Studia z teorii wychowania*, 8(4), 161–162.
- Tomilo, J. (2019). Fenomenologia wychowania. W porównaniu istoty wychowania. *Studia z teorii wychowania*, 10(2), 57.
- Zarzecki, L. (2012). *Teoretyczne podstawy wychowania. Teoria i praktyka w zarysie*. Karłonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze.
- Ziemska, M. (1973). *Postawy rodzicielskie*. Wiedza Powszechna.
- Żernik, K. (2019). Rola i znaczenie rodziców w życiu dziecka. *Nauczyciel i Szkoła*, 68(4), 14–15. doi: 10.14632/NiS.2018.68.13
- Żmichrowska, M. (2012). Niedostosowanie społeczne. Przegląd wybranych definicji. *Zeszyty Pedagogiczno-Medyczne*, 18(2), 166.